

Sygn. akt II UK 312/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 czerwca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Małgorzata Gersdorf

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku "K. M. JOINT VENTURE" Sp. z o.o. przeciwko Zakładowi
Ubezpieczeń Społecznych
z udziałem P. J. i in. ,
o podstawę wymiaru składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 26 czerwca 2012 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 20 lipca 2011 r.,

odrzuca skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Pozwany Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzjami z 5, 15 i 17 marca 2010 r. stwierdził, że tzw. kupony podarunkowe wypłacane pracownikom (zainteresowanym w sprawie) przez pracodawcę spółkę z o.o. K. M. Joint Venture

stanowią ich przychód zaliczany do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 24 listopada 2010 r. uwzględnił odwołanie spółki i zmienił decyzje w ten sposób, że uznał, iż przychód pracowników (zainteresowanych) nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Po apelacji pozwanego Sąd Apelacyjny wyrokiem z 20 lipca 2011 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego i oddalił odwołania. Ustalono, że pracownikom spółki były przyznawane kupony podarunkowe z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych z okazji świąt. Za kupony można było kupić towary spożywcze. Wartość kuponu zależała od dochodu pracownika. Komisja socjalna szeregowala pracowników według ich wynagrodzeń uzyskiwanych w spółce. Najniższą wartość kuponu otrzymywali pracownicy o wyższych dochodach, a najwyższą wartość kuponu otrzymywali pracownicy o niższych dochodach. Sąd Okręgowy, analizując treść § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (Dz.U. Nr 161, poz. 1106 ze zm.; dalej „rozporządzenie”), art. 21 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych i art. 2 pkt 1 ustawy z 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (tekst jednolity Dz.U. z 1996 r. Nr 70, poz. 335 ze zm.; dalej „ustawa o zfśś”), stwierdził, że środki określone jako kupony podarunkowe mieściły się w pojęciu świadczeń z funduszu świadczeń socjalnych i ich wypłata miała charakter socjalny. Źródłem finansowania był zakładowy fundusz świadczeń socjalnych. Otrzymywanie przez pracowników socjalnych kuponów podarunkowych nie można uznać za przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy z 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych. Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu oddalenia odwołań wskazał, że aby kupony podarunkowe podlegały wyłączeniu z oskładkowania, to winny spełniać kryteria określone w art. 8 ustawy o zfśś, tj. ich przyznawanie winno być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu, a także regulamin socjalny obowiązujący w zakładzie musi przewidywać taką formę pomocy udzielanej pracownikom. Warunki te nie zostały spełnione przy przyznawaniu pracownikom kuponów podarunkowych. Niewystarczające było przyznawanie kuponów tylko w zależności od wysokości zarobków. Komisja nie

ustalała pozostałych warunków przyznawania świadczeń, jak sytuacji rodzinnej, życiowej i materialnej. Pracownicy nie musieli informować o swojej sytuacji rodzinnej, nie składali też żadnych oświadczeń o sytuacji życiowej. Mimo iż sytuacja rodzinna i materialna pracowników była różna, to wartość przyznawanych kuponów była taka sama. Kuponów nie były przyznawane w oparciu o kryterium socjalne określone w ustawie o zfśś. Kuponów podarunkowych nie były wymienione w regulaminie gospodarowania środkami zfśś jako forma świadczenia socjalnego (§ 4 regulaminu). Skoro regulamin socjalny nie przewidywał takiej formy wsparcia finansowego pracowników, to nie spełniała ona warunków do uznania „kuponów podarunkowych” za świadczenie finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zfśś. Z tych przyczyn nie mogły zostać zakwalifikowane jako przychód wyłączony z podstawy wymiaru składek (§ 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia). Przychody wyłączone z podstawy wymiaru składek są taksatywnie wymienione w § 2 rozporządzenia i z uwagi na ich wyjątkowy charakter nie podlegają wykładni rozszerzającej.

Skarga kasacyjna zarzuciła naruszenie: I. prawa materialnego: 1) § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe przez niewłaściwą wykładnię i przyjęcie, iż dla zastosowania zwolnienia od oskładkowania określonego w tym przepisie, konieczne jest spełnienie wszystkich wymogów określonych w ustawie z 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, w tym obowiązku szczegółowego badania sytuacji rodzinnej, materialnej i życiowej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu, jak i określenia przez pracodawcę w regulaminie rodzaju przeznaczenia środków z funduszu, gdy tymczasem gramatyczna wykładnia tego przepisu stanowi, iż warunkiem zwolnienia od składkowania jest by: a) świadczenie finansowane było ze środków przeznaczonych na cele socjalne, oraz by, b) świadczenie to nastąpiło „w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych”, co oznacza wyłącznie to, iż ważnym jest by źródłem świadczenia były środki pochodzące z funduszu socjalnego, zaś świadczenie dotyczyło „działalności socjalnej” zdefiniowanej w art. 2 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych; 2) art. 2 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych przez niewłaściwe zastosowanie albowiem Sąd

odnosząc się do problemu oskładkowania świadczenia i wykładni § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe nie uwzględnił brzmienia art. 2 ust. 1 ustawy, który określa „ramy zakładowego funduszu socjalnego”, definiuje bowiem co jest działalnością socjalną. Zgodnie z tym przepisem „działalnością socjalną” jest między innymi „udzielanie pomocy materialnej – rzeczowej lub finansowej”. Skoro sporne świadczenie miało bez wątpienia charakter socjalny, to brak precyzyjnego określenia regulaminu nie może dyskwalifikować tego świadczenia jako zwolnionego od oskładkowania; 3) art. 5 i 6 ustawy o zfśś przez niewłaściwe zastosowanie i pominięcie, iż świadczenie w postaci bonów świątecznych finansowane było z funduszu socjalnego utworzonego zgodnie z tą regulacją, co uprawniało do zastosowania zwolnienia od oskładkowania; 4) art. 4 ustawy o zfśś przez niewłaściwą wykładnię i przyjęcie, iż przepis ten wymaga w każdym przypadku świadczenia finansowanego z funduszu socjalnego niezależnie od jego rodzaju i wysokości oraz zakresu (powszechności) przeprowadzenia sformalizowanego postępowania zmierzającego do szczegółowego ustalenia sytuacji materialnej, rodzinnej i życiowej osób uprawnionych do świadczenia, jak również do określenia w regulaminie świadczeń socjalnych przeznaczenia tych środków; 5) art. 8 ustawy o zfśś w związku z art. 65 k.c. w związku z treścią § 1 regulaminu świadczeń socjalnych obowiązującym w spółce „K. M. Joint Venture” przez błędne zastosowanie i przyjęcie, iż regulamin przedsiębiorstwa nie przewidywał świadczenia socjalnego w postaci bonów świątecznych, gdy tymczasem skoro regulamin tworzono w oparciu o ustawę o zfśś, to oczywistym było, iż świadczenie mieściło się w pojęciu „działalności socjalnej” określonej w art. 2 tej ustawy. II. prawa procesowego: 1) art. 328 § 2 k.p.c. przez bardzo ogólne pozbawione oceny faktycznej i prawnej zanegowanie stanowiska Sądu pierwszej instancji co do problematyki badania sytuacji życiowej, materialnej i rodzinnej uprawnionych do świadczenia przez rozszerzoną wykładnię art. 8 ustawy o zfśś i dowolne przyjęcie, iż nawet przy tak drobnych i okazjonalnych świadczeniach jak bony świąteczne, koniecznym było przeprowadzenie bardziej szczegółowych procedur weryfikacyjnych; 2) art. 378 § 1 k.p.c. przez dokonanie przez Sąd Apelacyjny kontroli trafności orzeczenia Sądu pierwszej instancji ponad

treść zarzutów apelacji. Skarżący ZUS w apelacji nie podniósł bowiem kwestii związanych z brakiem w zakładowym regulaminie świadczeń socjalnych regulacji w zakresie możliwości przeznaczania środków z funduszu na cele związane z finansowaniem zakupu bonów świątecznych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga jest niedopuszczalna ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia, której nie można było aprobować jako sumy odrębnych wartości przedmiotów zaskarżenia, wynikających z indywidualnych decyzji.

Otóż postępowania sądowe rozpoczęły odwołania od decyzji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, który wobec każdego pracownika (zainteresowanego w sprawie) wydał oddzielne decyzje. Korygował w nich indywidualną podstawę wymiaru składek, odrębnie względem każdego pracownika, przez zaliczenie do niej również kuponów podarunkowych. Jednak w każdej z tych decyzji różnica między zadeklarowaną przez płatnika podstawą wymiaru składek a należną według pozwanego, czyli po doliczeniu kuponów podarunkowych, jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych (decyzje pozwanego w aktach sprawy).

Decyzje pozwanego określały zatem przedmiot indywidualnych spraw ubezpieczonych pracowników. Odwołania od decyzji wniósł wprawdzie płatnik (pracodawca), co jednak nie zmienia, że na etapie postępowania sądowego nadal były to odrębne sprawy sądowe wynikające z poszczególnych decyzji, zarejestrowane zresztą pod oddzielnymi sygnaturami. To, że później sprawy te zostały połączone do łącznego rozpoznania na podstawie art. 219 k.p.c. nie zmienia pierwotnej wartości przedmiotu sporu i zaskarżenia w każdej z odrębnych spraw. Wszak skorzystanie z możliwości jaką daje ten przepis nie wpływa na wartość przedmiotu zaskarżenia, gdyż z chwilą połączenia nie powstaje jedna sprawa, lecz dalej pozostają oddzielne sprawy, połączone tylko do łącznego rozpoznania i rozstrzygnięcia.

W takiej sytuacji w sprawie o podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne wartość przedmiotu zaskarżenia należy liczyć odrębnie względem każdego ubezpieczonego pracownika. To, że przedmiot spraw w warstwie

faktycznej i prawnej innych ubezpieczonych w istocie się nie różni, nie oznacza, że wartość przedmiotu sporu w sprawie jednego ubezpieczonego zwiększa (składa się na) wartość przedmiotu sporu w sprawie drugiego (innego) ubezpieczonego. Ubezpieczony pracownik nie jest stroną w sprawie wynikającej z decyzji pozwanego skierowanej do innego ubezpieczonego pracownika. Przy współuczestnictwie formalnym, gdy dochodzone są roszczenia oparte na jednakowej podstawie faktycznej i prawnej wartość przedmiotu zaskarżenia oblicza się oddzielnie dla każdego ze współuczestników (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 15 stycznia 2007 r., I PZ 22/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 71; z 13 września 2006 r., II PZ 31/06, OSNP 2007 nr 19-20, poz. 280; z 12 marca 2003 r., I PZ 155/02, LEX nr 1130155; z 2 lipca 2009 r., III PZ 5/09, LEX nr 551888; z 14 stycznia 2009 r., IV CZ 105/08, LEX nr 784206).

Sąd Najwyższy zajmował już takie stanowisko w podobnej sprawie, w której pracodawca wypłacał pracownikom bonny towarowe i organ rentowy zaliczał je indywidualnie poszczególnym pracownikom do podstawy wymiaru składek. Stwierdzono wówczas, iż w sprawie o zaliczenie do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i ubezpieczenie zdrowotne wartości bonów towarowych wydanych pracownikom przez pracodawcę (płatnika składek) dopuszczalność skargi kasacyjnej zależy od wartości przedmiotu zaskarżenia, którą wyznacza wartość naliczanych przez organ rentowy składek. Znacznie miała wartość przedmiotu sporu i w konsekwencji przedmiotu zaskarżenia wynikająca z indywidualnej decyzji dotyczącej podstawy wymiaru poszczególnych ubezpieczonych (pracowników). W konsekwencji ze względu na wartość zaskarżenia skargi kasacyjne Zakładu Ubezpieczeń Społecznych zostały odrzucone (postanowienie Sądu Najwyższego z 7 kwietnia 2010 r., I UZ 8/10)

W konkluzji należy stwierdzić, że skarga kasacyjna przysługuje od prawomocnego wyroku i w sprawach o prawa majątkowe warunkuje ją określona wartość przedmiotu zaskarżenia, dlatego badanie dopuszczalności skargi pozostaje aktualne również na etapie jej rozpoznawania. Podana w skardze kasacyjnej wartość przedmiotu zaskarżenia w kwocie 21.392 zł nie była prawidłowa, gdyż Sąd w zaskarżonym wyroku rozstrzygnął łącznie o odrębnych sprawach poszczególnych ubezpieczonych, połączonych tylko do wspólnego rozpoznania, w

których wartość przedmiotu sporu i w konsekwencji zaskarżenia, wynikająca z podwyższenia podstawy wymiaru składek o boni święteczne, była niższa niż dziesięć tysięcy złotych (art. 398² § 1 k.p.c.).

Z tych przyczyn orzeczono jak w sentencji, stosownie do art. 398⁶ § 3 k.p.c. w związku z art. 398² § 1 k.p.c.